

Nationaal en Regionaal Partnerschapsplan

1. Samenvatting

De Europese instellingen zijn volop bezig met de onderhandelingen voor de opmaak van de volgende Europese meerjarenbegroting. Hier wordt de toekomst bepaald van verschillende Europese subsidieprogramma's waar lokale besturen gebruik van kunnen maken voor de realisatie van hun eigen beleidsdoelstellingen.

Eén van de belangrijkste wijzigingen in het voorstel van de Commissie is de integratie van verschillende fondsen die momenteel worden uitgevoerd onder gedeeld beheer. Dit betekent dat alle fondsen die momenteel onder de 'Common Provision Regulation' vallen (zoals EFRO en ESF+) en de 'HOME-fondsen' (zoals AMIF), maar ook samen met het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (o.a. LEADER) en het Sociaal Klimaatfonds worden samengevoegd om op nationaal en regionaal niveau te worden uitgevoerd, waarbij de lidstaten zelf mogen bepalen hoe zij het beschikbare budget toewijzen. Elke EU-lidstaat moet hiervoor een Nationaal en Regionaal Partnerschapsplan (NRPP) opstellen.

Lokale besturen kiezen voor een constructieve en realistische benadering van het NRPP-proces. Ze willen samenwerken met de federale en Vlaamse overheid en zich positioneren als essentiële partners voor de uitvoering van Europese investeringen.

Onze kernboodschap is de volgende:

- Structurele betrokkenheid van de lokale besturen en een duidelijke governance voor de opmaak van het NRPP
- Voldoende financiering en cofinanciering
- Verlaag drempels en versterk lokale capaciteit

Alleen zo wordt het NRPP een instrument dat niet alleen plannen bundelt, maar ook maatschappelijke transities versnelt op de plekken waar ze concreet worden, in steden en gemeenten.

2. Toelichting standpunt

2.1. Rol lokale besturen

Waarom moeten Europa, de federale overheid en de Vlaamse overheid rekening houden met lokale besturen?

Een Europees, federaal of Vlaams beleid zonder sterke lokale betrokkenheid mist uitvoeringskracht, impact en legitimiteit. Lokale besturen zijn geen gewone stakeholders en ook geen loutere uitvoerders van beleid dat elders wordt beslist. Ze zijn democratisch verkozen besturen met eigen verantwoordelijkheid, kennis van het terrein en gedeeld eigenaarschap. Een formele stakeholdersconsultatie volstaat daarom niet. Echte partnerschappen met lokale besturen zijn nodig om beleid te laten werken.

Lokale besturen, en bij uitstek de steden, voeren Europese en andere beleidsdoelstellingen uit op het terrein. Ze creëren mee de noodzakelijke randvoorwaarden voor een competitief, duurzaam, sociaal en veilig Vlaanderen en België in Europa. Denk aan huisvesting, vergunningen, opleiding, cultuur, mobiliteit en digitalisering. Die domeinen zijn rechtstreeks bepalend voor economische ontwikkeling, maatschappelijke samenhang, het aantrekken van investeringen en internationaal talent en het waarmaken van klimaat- en sociale ambities.

Europese steun speelt daarbij een belangrijke hefboomrol. Subsidie- en investeringsprogramma's geven lokale besturen de financiële ruimte om hun ambities te versterken, transitie te versnellen en Europees beleid lokaal te realiseren. Dat leidt tot schaalvergroting van lokale initiatieven, snellere beleidsuitvoering en kwaliteitssprongen via innovatie, partnerschap en kennisdeling.

Lokale besturen zorgen bovendien voor gebiedsregie. Ze verhogen de doelmatigheid van investeringen door uitdagingen niet versnipperd, maar systemisch en gebiedsgericht aan te pakken. Lokale besturen en streekintercommunales brengen diverse partners samen om groeipolen te creëren die innovatie, bedrijvigheid en werkgelegenheid aantrekken. Plattelandsgemeenten kunnen via instrumenten zoals CLLD (LEADER), samen met hun lokale gemeenschap, concrete projecten realiseren die inspelen op de noden van hun regio. De grotere steden nemen daarin vaak een bijzondere rol op. Ze zijn voorlopers, internationale hotspots en economische motoren. Vanuit hun centrumfunctie bedienen ze ook omliggende regio's en grensgebieden. Zo zijn ze bondgenoten voor brede regionale én stadsinterne cohesie.

Daarnaast zijn lokale besturen laboratoria voor nieuw beleid. Beleidsinnovaties worden vaak eerst in gemeenten, en dan vooral in steden, ontwikkeld en getest, om daarna breder uitgerold te worden via de Vlaamse overheid of andere partners. Voorbeelden zijn Hoppin, energiehuizen, renovatieleningen en budgethuur. Wat lokaal werkt, kan zo uitgroeien tot sterker beleid voor heel Vlaanderen.

Daarom moeten Europa, de federale overheid en de Vlaamse overheid lokale besturen betrekken vanaf het begin als volwaardige partners. Alleen zo krijgen beleidsplannen voldoende draagvlak, uitvoeringskracht en maatschappelijke impact.

2.2. Standpunt Nationaal en Regionaal Partnerschapsplan

2.2.1. Structurele betrokkenheid en duidelijke governance

De VVSG vraagt aan de federale en Vlaamse overheid om zo snel mogelijk een duidelijke en structurele governance voor het NRPP op te zetten, met betrokkenheid van de lokale besturen. Lokale besturen moeten vanaf de start en doorheen de volledige cyclus actief betrokken zijn: bij voorbereiding, besluitvorming, implementatie, evaluatie en eventuele bijsturing.

Die betrokkenheid moet gelden voor het NRPP zelf én voor de Europese subsidieprogramma's die eruit voortvloeien. Europese subsidies renderen het best wanneer lokale, Vlaamse, federale en Europese ambities op elkaar afgestemd zijn. Dat vraagt een transversale aanpak doorheen de verschillende programma's.

De rol van lokale besturen mag niet beperkt blijven tot louter consultatie. Structurele deelname aan de besluitvorming is nodig om de uitvoerbaarheid en effectiviteit van het NRPP te garanderen. Dat sluit aan bij het partnerschapsbeginsel en het principe van meerlagig bestuur, zoals opgenomen in artikel 6 van de NRPP-verordening. Het is daarom cruciaal om deze governance-principes al in de voorbereidende fase vast te leggen.

2.2.2. Fondsen die aansluiten bij lokale noden

Lokale besturen hebben vooral nood aan investeringen in klimaatmaatregelen (zowel adaptatie als mitigatie), digitalisering, sociale en betaalbare huisvesting, duurzame mobiliteit, sociale inclusie en lokaal welzijns- en activeringsbeleid. Deze thema's zouden aan bod moeten komen in de investeringsprioriteiten van het NRPP.

Bij de opmaak van het nationaal en regionaal partnerschapsplan pleit de VVSG voor het behoud van EFRO Vlaanderen en ESF+ als herkenbare, afzonderlijke fondsen.

Middelen voor sociale inclusie en activering dienen voorbehouden te worden voor lokale besturen, zodat deze lokaal ingezet kunnen worden op basis van de lokale noden (in het kader van sociale inclusie, welzijn, voortrajecten en activeringsprogramma's). Kwetsbare personen dienen toegang te hebben tot kwalitatieve lokale sociale dienstverlening, dichtbij en op maat van de burger. Gezien de beperking van de werkloosheid in de tijd, en de verantwoordelijkheid die daardoor terecht komt bij de lokale besturen, is dit voor de VVSG en voor de lokale besturen van cruciaal belang.

Daarnaast zijn aparte fondsen nodig voor investeringen in digitalisering en klimaatmaatregelen. Daarbij gaat het zowel om adaptatie als mitigatie, met aandacht voor groen-blauwe dooradering, ruimtebeslag, energietransitie, renovaties en circulariteit. Deze fondsen kunnen aanvullend zijn voor programma's zoals CEF en ECF, programma's waar wij ook vragen dat de lokale besturen opgenomen worden als partner/begunstigde.

De centralisering van de AMIF-middelen staat haaks op de 'local turn' die zich de voorbije jaren heeft doorgezet in het Europese integratiebeleid, waarbij steden en gemeenten expliciet worden erkend als sleutelactoren in integratie- en inclusiebeleid. Integratie speelt zich in de praktijk lokaal af en veronderstelt een multilevel governance-aanpak, met een duidelijke rol voor lokale besturen als beleidspartner, niet louter als uitvoerder.

2.2.3. Voldoende financiering en cofinanciering

De huidige ontwerp teksten spreken voor het NRPP van een maximale Europese financiering tot 40% van de totale projectkosten. Dat is onvoldoende.

Gezien de budgettaire context is het voor veel lokale besturen moeilijk om zulke projecten te cofinancieren. Veel lokale besturen overwegen Europese subsidies pas wanneer de Europese bijdrage aanzienlijk hoger ligt. Als bovenlokale overheden innovatieve projecten door lokale besturen verwachten, moet ofwel het Europese financieringspercentage voor meer ontwikkelde gebieden omhoog, ofwel moet in aanvullende cofinanciering door andere overheden worden voorzien. De Vlaamse overheid en de provincies kunnen Europese projecten van lokale besturen financieel ondersteunen.

De Vlaamse overheid zou een specifiek steunfonds kunnen oprichten dat zorgt voor aanvullende cofinanciering bij oproepen gericht op de thema's relevant voor lokale besturen. Zij kan zich hiervoor laten inspireren op bestaande voorbeelden zoals het Vlaams Fonds Innovatief Ondernemen dat zorgde voor cofinanciering bij digitaliseringsoproepen of de cofinanciering door het Nederlandse ministerie van Economische Zaken voor Digital Europe-projecten.

Voor ESF+ bestaat vandaag al een Vlaams cofinancieringsfonds. Dat fonds moet minstens behouden blijven met een duidelijke focus op sociale projecten. Het kan ook worden geïntegreerd in bovenstaand steunfonds voor lokale projecten.

De financiële middelen voor het NRPP mogen niet dienen om bestaand federaal of Vlaams beleid te financieren. Ze moeten een hefboom zijn voor een hoger ambitieniveau en voor bijkomende maatschappelijke impact.

Vlaanderen krijgt als grotendeels meer ontwikkeld gebied relatief beperkte Europese cohesiemiddelen. De middelen voor territoriale ontwikkeling dreigen zelfs te dalen ten opzichte van de huidige programmaperiode. Als die middelen bovendien gebruikt zouden worden om nationale bijdragen aan de Europese begroting te verlagen of tekorten elders op te vangen, wordt de ruimte voor lokale en territoriale ontwikkeling te klein. Dat staat haaks op de groeiende uitdagingen voor lokale besturen, onder meer rond klimaatverandering, sociale en betaalbare huisvesting en digitalisering. Wij vragen dat de financiële middelen minstens op hetzelfde niveau blijven als onder de huidige meerjarenbegroting.

2.2.4. Verlaag drempels en versterk lokale capaciteit

De subsidieprogramma's binnen het NRPP, zoals EFRO, ESF+ en LEADER, sluiten het best aan bij de noden van lokale besturen. De nationale en regionale vertaling en het gedeeld beheer kunnen de drempel verlagen, zeker in vergelijking met centraal aangestuurde Europese programma's.

De Vlaamse overheid kan zowel ervaren als minder ervaren lokale besturen ondersteunen bij het verkrijgen van Europese middelen. Dat kan via een one-stop-shop voor informatie en begeleiding, subsidies of vouchers voor eerste aanvragers en gerichte ondersteuning bij projectontwikkeling. Wij vragen een bijzondere aandacht voor de toegankelijkheid van de programma's, met bijvoorbeeld aanvraag- en controleprocedures die zo eenvoudig mogelijk gehouden worden. Contactpunten voor programma's op Vlaams niveau verlagen de drempel voor informatiegaring door lokale besturen en laat contactpunten toe om gericht te informeren. Deze contactpunten kunnen ook diverse programma's bundelen, wat mogelijks kostenbesparend is voor de Vlaamse overheid en een meer holistische aanpak toelaat.

Lokale besturen hebben nood aan duidelijke informatie, toegankelijke begeleiding en voldoende capaciteit om Europese projecten uit te schrijven, uit te voeren en administratief op te volgen.

De VVSG vraagt daarom om ook lokale besturen toegang te geven tot de middelen die de Europese Commissie ter beschikking stelt voor capacity building. Investeren in lokale

competenties verhoogt de kwaliteit van projecten en versterkt de impact van Europese middelen op het terrein.

Europese kennisuitwisselingsprogramma's binnen ESF+ moeten worden behouden en versterkt worden, zodat lokale sociale (activerings-)diensten innovatieve projecten kunnen testen, opschalen en uitwisselen.

2.2.5. Een territoriaal hoofdstuk met gegarandeerde middelen

De VVSG vraagt aan de federale en Vlaamse overheid om bij de uitwerking van het NRPP een territoriaal hoofdstuk op te nemen met een duidelijk beleid gericht op lokale besturen. Dat hoofdstuk moet kansen bieden voor gebiedsgerichte werking via instrumenten zoals ITI en CLLD. Lokale besturen moeten mee kunnen beslissen over de toepassing van zulke instrumenten.

Een territoriaal hoofdstuk heeft alleen meerwaarde wanneer er gegarandeerde en substantiële financiering aan gekoppeld is. De federale en Vlaamse overheid kunnen deze geoormerkte middelen inzetten via een steunfonds voor lokale besturen. Dat fonds kan, onder medebeheer van lokale besturen, worden gebruikt voor ITI- en LEADER-projecten, voor een nationaal contactpunt gericht op lokale besturen en voor de cofinanciering van lokale projecten met Europese middelen.